Afspraken rond God
(3) Pan-en-theïsme: 'boven', 'in' en 'door mij heen'

Lezing

In het begin was het Woord, het Woord was bij God en het Woord was God. Het was in het begin bij God. Alles is erdoor ontstaan, zonder het Woord is niets ontstaan van wat bestaat. In het Woord was leven en het leven was het licht voor de mensen. Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet in haar macht gekregen.

Het Woord is mens geworden en heeft in ons midden gewoond, vol van genade en waarheid, en wij hebben zijn grootheid gezien, de grootheid van de enige Zoon van de Vader.

Niemand heeft ooit God gezien, maar de enige Zoon, die zelf God is, die aan het hart van de Vader rust, heeft Hem doen kennen.

Joh 1,1-5.14.18

Overweging

Beste Godzoekers ,

Misschien is het passend dat ik deze derde overweging over 'Afspraken rond God' begin met een herhaling van de rode draad in mijn eerste overweging (7 sept. 2025). In de loop van 20 jaar De Lier zijn volgende geloofsovertuigingen die wij hebben bij het woord 'God' onder de aandacht gebracht:
- God openbaart zichzelf in de schepping en vooral in de mens die onderweg is naar het Beloofde Land.
- Het voortdurend in beweging zijn is daarbij van essentieel belang.
- De zelfopenbaring van God is nog steeds aan de gang.
- God toont zich in de creatieve goedheid van de mens.
- Voortschrijdend inzicht vraagt aangepast taalgebruik en soepelheid van structuren.

Maar zoals André vorige week duidelijk heeft gesteld moeten we wel beseffen dat dit menselijke voorstellingen zijn, en niet God zelf.

En nu zal ik proberen om iets toe te voegen aan het menselijk voortschrijdend inzicht omtrent God. Ik haal mijn inspiratie voor deze overweging uit het boek **'Grenzeloos God'** [1]. Dat is een vervolg op het boek **GOD 9.0** [2] waarop André zich vorige week heeft gebaseerd.
Ik stel jullie een **pan-en-theïstisch[3] godsbeeld** voor.
Het tussenvoegsel 'en' toont aan dat we dit kunnen situeren in wat André de gele bewustzijnsruimte heeft genoemd.

---

[1] Tilmann Haberer, Grenzeloos God. Integraal kijken naar God, mens en wereld. (Nederlandse vertaling door Piet van Veldhuizen), 2023
[2] Marion Küstenmacher, Tilmann Haberer en Werner Tiki Küstenmacher, *God 9.0. De spirituele groeikansen van het christendom*, Vertaald door Piet van Veldhuizen
[3] Het Theïsme gelooft in een persoonlijke God, vaak los van de wereld (transcendentie). In het Pantheïsme valt God samen met de wereld (immanentie). Bij Pan-en-theïsme is het universum echter slechts een deel van God, en God is groter dan het universum. In tegenstelling tot pantheïsme betekent pan-en-theïsme niet dat het universum synoniem is met God. In plaats daarvan gaat pan-en-theïsme ervan uit dat God meer is dan het universum: God is zowel transcendent als immanent.

Het pan-en-theïstisch godsbeeld stelt God voor als 'het Grote Geheel'. God is in alles wat is, maar God is meer dan alles wat is. In dat 'meer dan alles' zit bijvoorbeeld ook wat niet is, maar zou kunnen zijn, en misschien nog zal komen. God is de oneindige veelheid van mogelijkheden: alle mogelijke natuurwetten, alle mogelijke concepten van energie, materie, ruimte en tijd, die voor ons denken niet te vatten zijn omdat wij het product zijn van slechts één van die mogelijkheden. God is dus pure potentie, en deze wereld is slechts één van de mogelijke realisaties van die oneindige potentie.
Dit geeft ons de kans om de schepping in een ruimer perspectief te plaatsen.
Probeer eens mee te gaan in de volgende voorstelling:
God, het Grote Geheel, sprak tot zichzelf: Ik ben oneindig en onsterfelijk maar ik zou graag eens ervaren wat het betekent om eindig en sterfelijk te zijn. Dan moet ik aanwezig komen in één bepaalde mogelijkheid, nl. een werkelijkheid waar één specifiek set van natuurwetten heerst.
In de volgende stappen komt de oneindige God aanwezig in de eindigheid, zonder zijn oneindigheid op te geven. Een oerknal, uit kosmische stofwolken ontstaan sterren en planeten en op één van die planeten (of op vele, dat weet God alleen) kookt een oersoep die levende organismen voortbrengt. En God zag dat het goed was.
Die organismen transformeren zich in een lange evolutie naar een wezen dat via een taalontwikkeling tot zelfbewustzijn komt én over de mogelijkheid beschikt om liefde te ontvangen en te geven: de mens. En die mens begint warempel een vermoeden te krijgen van een goddelijk Groter Geheel… God ontdekt in de mens zijn evenbeeld. Maar zoals ik bij het begin zei: dat beeld is niet God zelf en kan ook nooit de volheid van God zijn. Maar God kan via die mens wel ingrijpend aanwezig komen in de wereld. Hoe verwoordde Rik dat? *"Niet meer machtig dan mensen goed zijn".* [4]

De schepping, tot en met de ontwikkeling van de hedendaagse mens wordt door de Amerikaanse spirituele leraar Richard Rohr **de eerste incarnatie** van God genoemd. 'Incarnatie' betekent letterlijk 'in het vlees komen'. Dus het 'stoffelijk worden' van iets dat op zich niet stoffelijk is, God in dit geval. Maar al wat stoffelijk is, is ook vergankelijk: begrensd, kwetsbaar en eindig. De eerste incarnatie van God betekent dus dat God zich in de nog steeds evoluerende schepping uit-drukt. Een glimp van God wordt waarneembaar, tastbaar, voelbaar in alles wat is; dus ook in jou en in mij. Meerdere mensen hebben hier al getuigd dat ze een goddelijke aanwezigheid hebben ervaren in de schoonheid van de natuur of de nabijheid van een medemens.

Ik wil nog een stapje verder gaan.
In de lezing hoorden we *"Het Woord is **mens** geworden en heeft in ons midden gewoond"* 'Woord' staat met hoofdletter. Een woord is de uitdrukking van een betekenis. Dat 'Woord' (met hoofdletter) is het alles omvattende goddelijke Zijn, het Grote Geheel. In de oude vertaling stond er *"Het Woord is **vlees** geworden"*. Geïncarneerd dus. Het is op een tastbare manier zichtbaar geworden. *"En het heeft in ons midden gewoond, vol genade en waarheid, en wij hebben zijn grootheid gezien"*.
In de christelijke theologie krijgt de incarnatie van God een bijzondere verschijningsvorm in de 2de persoon van de Heilige Drievuldigheid (Vader, Zoon en H. Geest). Men heeft die 2de persoon 'de Zoon' genoemd, maar de overweging van Jan De Vriese indachtig wil ik proberen om deze gendergerelateerde begrippen te verlaten. Want dit mannelijk en antropomorf godsbeeld ontluistert de mysterievolle werkelijkheid die bedoeld wordt met het woord 'God' *"en werpt een drempel op tegen het godsgeloof."* was de conclusie van Jan.[5]

[4] Rik Cloet, Afspraken rond God: (1) Een scheppende God, De Lier, 1 september 2019.
[5] Jan De Vriese, God en gender. Afspraken rond God: (1) De mens: mannelijk, vrouwelijk… en God?, De Lier, 22 september 2024.

Je kan bij het maken van het kruisteken wel zeggen “In de naam van Vader/Moeder…” maar wat moet je dan doen met die Zoon?

Eigenlijk gaat het – volgens de auteur van ‘Grenzeloos God’ - bij de zgn. Goddelijke Drievuldigheid over drie manieren waarop God kan worden ervaren.
- Ik kan God ervaren als de Eenheid die al wat menselijk is overstijgt; God **‘boven ons’**. De God die in de traditionele geloofsbelijdenis ‘Schepper van hemel en aarde’ genoemd wordt. God die was, is en altijd zal zijn.
- Ik kan God ervaren **in** de liefdevolle nabijheid van een medemens; God **die mij vergezelt** op mijn weg door het leven, de Immanuelervaring; een aanwezigheid die mij tot een goddelijker mens maakt.
- Ik kan God ervaren als de kracht die ervoor zorgt dat ik blijf geloven en hopen tegen beter weten in; God die in mij en **door mij heen** iets in beweging zet ten goede van andere mensen en de wereld.

Let wel: in elk van die drie manieren waarop God ervaren kan worden is God helemaal aanwezig. Niet een derde deel van God, maar God helemaal. “De Vader, de Zoon én de Heilige Geest” klinkt het in de traditionele liturgie.
In navolging van Jan zou ik dat willen hertalen als volgt: “Die was en is **‘boven mij’**, via anderen aanwezig komt **‘in mij’** en in beweging blijft **door mij heen** naar anderen en de wereld.” We kunnen dat eens uitproberen bij het maken van het kruisteken…
Die was en is ‘boven mij’, aanwezig komt ‘in mij’ en in beweging blijft ‘door mij heen’.

Ik weet het: Dat is veel omslachtiger dan ‘Vader, Zoon en H. Geest’. En ik maak mij geen illusies: Als simpele mens van De Lier zal ik de traditionele formulering bij het maken van het kruisteken - een formulering die al 1700 jaar vastligt - niet kunnen keren. Toch wil ik het nog een keer proberen: Ik geloof in **Die was en is ‘boven mij’, aanwezig komt ‘in mij’ en in beweging blijft ‘door mij heen’.**

Jef Truwant
De Lier, Brugge, 21 september 2025